

V. Targamadzės knygos „Konfliktų kontūrų brėžimas: ugdymo realybės kontekstas“ vertė

Gražina Čiuladienė, Vanda Aramavičiūtė

Konfliktams nemažai dėmesio skiriama filosofijoje, sociologijoje, istorijoje, politologijoje, karo moksle, teisėje, psichologijoje, apibūdinant nesutariančių šalių (socialinių grupių, valstybių, tautinių bendrijų, oponentų ir kt.) susidūrimą, ieškant jų suderinimo galimybių. Aktuali konflikto tema ir pedagogikoje. Atsižvelgiant į mokyklinių konfliktų analizę (E. Richardson, 1973; J. DeCecco, A. Richards, 1980; S. Adalbjarmardottir, 1998; A. Miller, 1996; U. Carlsson, 1999 ir kt.) daugelyje JAV ir Vakarų Europos mokyklų įgyvendinamos įvairios smurto prevencijos ir konfliktų sprendimo mokymo programos, kurios nuolat tobulinamos (Wilson-Brewer, 1991; Webster, 1993; Walker, 1994, Johnson and Johnson, 1995 ir kt.), remiantis jų veiksmingumo tyrimų rezultatais.

Tačiau mūsų šalies pedagoginėje realybėje dėmesys konfliktams kol kas reiškiasi labiau epizodinėmis iniciatyvomis – leidžiamomis rekomendacijomis, kuriamais projektais ir konfliktų sprendimo tema rengiamais seminarais. Kokie čia vyksta konfliktai, kokios jų priežastys, raiška, kaip jie paprastai sprendžiami, kokie jų padariniai ir valdymo galimybės – mažai tyrinėta (J. Lakis ir kt. 1996; A. Palujanskienė, J. Uzдила, 2004). Dėl šios priežasties edukologės V. Targamadzės monografija „Konfliktų kontūrų brėžimas: ugdymo realybės kontekstas“ pasirodė ypač aktuali ir įdomi. Ji apima konflikto

ugdymo realybės konteksto sampratos ir dviejų konfliktų kilimo bendrojo lavinimo mokykloje tyrimų aprašą (pirmas monografijos skyrius), institucijos kultūros sampratos analizę ir kultūros tyrimų duomenis (antras ir trečias skyrius).

Pirmas monografijos skyrius – plati konflikto sampratos studija. Autorė reiškinių atskleidžia pažymėdama jo apibrėžimų įvairovę, išryškindama konflikto daugiafunkciškumą, apibūdinama skirtingus jo tipus. Konflikto sampratos analizė atliekama pristatant įvairių Lietuvos ir užsienio autorių įžvalgas. Konflikto priežastis tyrėja pristato ne tik teoriniu, bet ir empiriniu požiūriu.

Autorės vadovaujami studentai N. Pašuto (2003), J. Tamošaitis (2004) atliko tyrimus, kuriais siekta išsiaiškinti, dėl kokių priežasčių kyla konfliktų bendrojo lavinimo mokykloje. Respondentų imtis – vienu atveju 450, kitu – 176 miesto ir rajono mokiniai. Be to, tarp tiriamųjų buvo ne tik mokiniai, bet ir mokytojų, mokyklos vadovų, tėvų. Kita vertus, abu tyrimai, nors atlikti ir skirtingomis metodikomis, ir panaudota skirtinga respondentų atranka, išryškino tapčias konfliktų mūsų ugdymo realybėje kilimo priežastis.

Išsamus tyrimų planavimo (tikslų, objekto, hipotezės formulavimas), organizavimo (respondentų atrankos ir metodikos pagrindimas) ir rezultatų (skirtingų statistinių metodų taikymo

ilustravimas) pristatymas monografijoje inspiroja jos naudojimo mokantis pristatyti tyrimą galimybe. Taigi knyga naudotina ir kaip jaunų tyrėjų, susiduriančių su tyrimo aprašymo problemomis, mokomoji priemonė.

Pažymėtina ir tvirta autorės pozicija konflikto ugdymo realybėje vertinimo aspektu. Visų pirma pažymimas konflikto neišvengiamumas – jis neišvengiamas jokių ugdymo lygmeniu. Maža to, pasak mokslininkės, konfliktai švietimo sistemoje yra būtini – jie naudotini darniai organizacijos plėtrai, vienam iš reikšmingiausių institucijos uždavinių. Tačiau šio uždavinio įgyvendinimas sietinas tiek su konfliktų kontūrų nubrėžimu įvairiais ugdymo realybės lygmenimis (societariu, sisteminiu, instituciniu, interpersonaliniu, intrapersonaliniu), tiek su veiksmingu konfliktų valdymu. Anot tyrėjos, „kilę ar besiformuojantys įtampos laukai gali tapti ugdymo realybės lygmenų sistemos valdymo įrankiu, ieškant konstruktyvių sprendimų, kaip pasiekti sėkmingų ugdymo rezultatų“ (p. 72).

Galimų įtampos laukų įžvalgai skirta antroji monografijos dalis „*Mokyklos kultūra: įtampos laukų kontekstas*“. Tyrėja įtampos laukų ieško organizacijos kultūros kontekste. Konfliktas čia interpretuojamas kaip vienas iš kultūros raiškos bruožų. Ši konflikto samprata grindžiama išsamią studija, apimančią kultūros sąvokų lyginamąją analizę, kultūros struktūros, tipų, funkcijų, veiksmų ir lygių aprašą.

Mokyklos kultūrą laikant mokinių socializacijos prielaida, įtampos laukas įprasminamas kaip nesėkmingos socializacijos rodiklis: „Jei organizacija nepakankamai socializuoja savo individus, jie gali prieštarauti organizacijos normoms ir nesutikti su organizacijos politika ir tvarka. <...> Jei jie per daug socializuojami, jų elgesys bus perdėtai tikslus ir prisitaikėliškas“ (p. 94). Pažymėtina, kad monografijoje išsamiai atskleidžiama ir socializacijos samprata: lygina-

mi jos apibrėžimai, aprašomi etapai, veiksniai ir padariniai, išryškunami sėkmingos socializacijos kriterijai ir metodai.

Organizacijos kultūros parametrai bei socializacijos proceso etapai ir svarbiausi veiksniai – monografijos autorės inicijuojamos metodikos, skirtos įtampos laukų paieškai, pagrindas. Metodikostikslingumas iliustruojamas S. Šimėnienės (2004), J. Rainienės (2005), V. Piligrimienės (2004) tyrimų, atliktų vadovaujant autorei, rezultatų aprašu. Originali metodika, apimanti apytiksliai 40 kriterijų, leidžia išryškinti sritis, apibūdinamas įtampos laukos susidarymo / nesidarymo aspektu. Pridurtina, kad toks įtampos laukų išryškimas teikia ne tik konstatuojamųjų, bet ir reguliuojamųjų žinių – kas keistina (eliminuoama / taikytina) tobulinant ugdymo realybę. Atlikti bandomieji tyrimai leidžia teigti, kad monografijoje pristatoma metodologija taikytina įvairiose Lietuvos mokyklose siekiant įtampos laukams, kylantiems mokyklos socializacijos procese, išryškinti.

Atsakymas į klausimą „*Ką modifikuoti?*“ suponuoja naują klausimą: „*Kaip?*“. Juk modifikacija glaudžiai susijusi su naujovėmis, su permainomis – „tobulinimo palydovais“ (p. 160). Be to, inovacijų atranka ir inicijavimas, kaip pažymi monografijos autorė, glaudžiai susiję su organizacijos misija, vizija, tikslais, jų įgyvendinimo optimizavimu, kaita, kruopščia ir nuolatine galimybių analize (p. 158). Šiai problemai akcentuoti skiriama trečioji monografijos dalis – „*Švietimo organizacijos kaip permainų lyderio eskizas*“. Anot mokslininkės, švietimo organizacijos, ypač mokyklos, pernelyg inertiškos naujovių. Be to, joms trūksta ir organizacijos visuminių kompetencijų. Todėl savo ugdymo realybėje turime atvejų, kai diegiamos naujovės pablogina padėtį – padidina įtampos lauką.

Autorė pažymi, kad XXI amžius švietimo organizacijoms kelia iššūki – tapti permainų

lyderėmis, kuriam būdinga tiek ieškoti permainų jas traktuojant kaip galimybes, tiek veiksmingai jas institucionalizuoti. Permainų lyderio priemonė – aktyvi vadyba, veiksmingos veiklos sąlyga – visų organizacijos elementų sąlydis, prielaida – dvasinės-kultūrinės, politinės-socialinės, techninės-instrumentinės organizacijos posistemių elementų įžvalga. Svarbu permainų lyderiui yra ir išmanyti konfliktų „gydymo“ etapus ir jų ypatumus. Monografijos pasakutiniame skyriuje pateikiamas visų šių „veiks-

nių“ aprašas. Taigi švietimo organizacija turi pareigą tapti permainų lydere, atsakinga už kultūros ir pamatinių tautos vertybių išsaugojimą, jų puoselėjimą ir tobulinimą globalizacijos kontekste.

Monografijoje „Konfliktų kontūrų brėžimas: ugdymo realybės kontekstas“ V. Targamadžė apibrėžia konflikto sampratą, pagrindžia jo identifikacijai skirtą metodologiją, kviečia atsakingai jį valdyti. Monografija – pirma konfliktologinė studija Lietuvos edukologijoje.